

GLOBALNE WYZWANIA – LOKALNE ROZWIĄZANIA

NAJLEPSZE PRAKTYKI
SPOŁECZNOŚCI OBYWATELSKICH
W KARPATACH

Kárpátok
Alapítvány

 KÁRPÁTOK
TÉRSÉGÉNEK
CIVIL PLATFORMJA

2025

Wprowadzenie

OBYWATELSKIE ZAANGAŻOWANIE W KARPATACH

Udział obywateli w procesie podejmowania decyzji ma kluczowe znaczenie dla rozwoju społeczeństwa demokratycznego, umożliwiając im aktywne uczestnictwo w kształtowaniu spraw publicznych, formułowaniu polityki i w sprawach społeczności, które mają głęboki wpływ na ich życie. Podejście to wykracza daleko poza zwykłą komunikację jednokierunkową z góry do dołu instytucjonalnej drabiny; buduje zaufanie między ludźmi a rządem, poprawia wyniki i zapewnia przejrzystość. Dzięki wymianie informacji i współpracy w zakresie rozwiązywania problemów można wypracować bardziej skuteczne i integracyjne modele zarządzania, które naprawdę odzwierciedlają potrzeby i aspiracje społeczności.

Spółeczeństwo obywatelskie odgrywa kluczową rolę w demokracji uczestniczącej, ponieważ jest osadzone w społecznościach, reprezentując i wzmacniając interesy różnych grup obywateli. Jedną z kluczowych różnic między państwem a społeczeństwem obywatelskim jest ich reagowanie na wyzwania społeczne. Państwo, ze względu na swoją sztywną hierarchię biurokratyczną, powoli reaguje na problemy, z którymi borykają się lokalne społeczności, i ma trudności z identyfikacją przyczyn leżących u podstaw pilnych wyzwań. Natomiast społeczeństwa obywatelskie, które są zakorzenione w swoich społecznościach, dostarczają rozwiązań, a nawet podejmują działania tam, gdzie aparat państwowy jest nieefektywny. W demokracji uczestniczącej te rozwiązania, oparte na społecznościach lokalnych, mogą być dostosowywane i włączane do głównego nurtu polityki. Dlatego skuteczne i inteligentne państwo powinno stworzyć sprzyjające środowisko, które wspiera i wykorzystuje innowacyjny potencjał społeczeństwa obywatelskiego w zakresie zaangażowania obywateli.

Spółeczeństwa obywatelskie są jednym z motorów innowacji społecznych, a studia przypadków przedstawione w niniejszej broszurze podkreślają kluczowe elementy i warunki wstępne tego procesu. Po pierwsze, potrzebni są twórcy zmian – zmotywowane osoby, które uosabiają

i rozpalają ducha swojej społeczności oraz są gotowe i odważne, aby podjąć inicjatywę zmiany danych warunków. Twórca zmian nie może być samotną, odizolowaną osobą; powinien być w stanie zmobilizować innych członków społeczności i zbudować sieć wsparcia, dzięki czemu proces zmian stanie się wspólnym przedsięwzięciem.

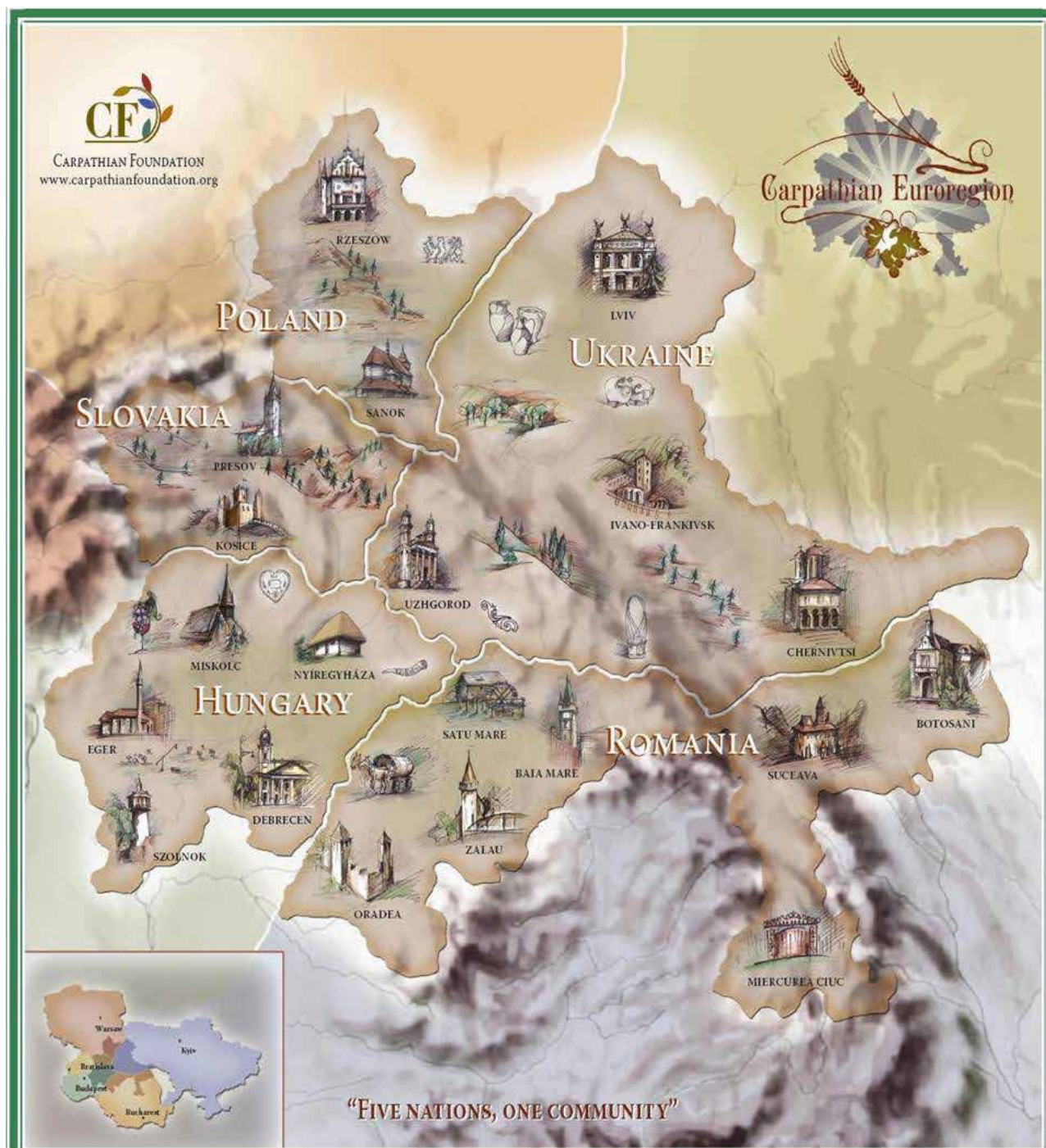
Niniejsza broszura, będąca zbiorem dobrych praktyk w zakresie zaangażowania obywatelskiego z regionu Karpat, przedstawia niektóre z wielu zrealizowanych inicjatyw podjętych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego z regionu Karpat, które ukształtowały warunki dla lokalnych działań obywatelskich, na przykład zachęcając młodych ludzi do udziału w życiu publicznym, rozszerzając możliwości zaangażowania społeczności, tworząc nowe instytucje społeczne, promując dobre sąsiedztwo i lokalną kulturę, mobilizując społeczności, wspierając migrantów i osoby wewnętrznie przesiedlone oraz podejmując różne inne inicjatywy.

Głównym celem Karpackiej Platformy Społeczeństwa Obywatelskiego jest połączenie i stworzenie sieci oddolnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego w sąsiednich krajach regionu karpackiego poprzez stworzenie wzajemnie wspierającej się i zachęcającej sieci podmiotów wprowadzających zmiany oraz przestrzeni obywatelskiej do wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się.

Niniejsza broszura służy temu celowi i może zainspirować inne organizacje społeczeństwa obywatelskiego do przyjęcia dobrych praktyk w swoich społecznościach w celu wzmocnienia udziału obywateli w regionie Karpat.

SÁNDOR KÖLES

Przewodniczący Zarządu
Fundacja Karpacka – Węgry

UKRAINA

Tytuł najlepszej praktyki: **Przewycięzenie Traumatycznej Wynikającej Z Wojny**
Nazwa organizacji, lokalizacja: **Organizacja Charytatywna „Fundacja Charytatywna „Drzewo Mojego Życia”, Obwód Zakarpacki Ukrainy (Zakarpacie)**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Fundacja „Drzewo Mojego Życia” działa w malowniczym górskim regionie Zakarpacia, a mianowicie w Użhorodzie, Mukaczewie i Sławiowie, które dawniej słynęły z piękna przyrody, atrakcji turystycznych i tętniącego życiem wielokulturowego stylu życia. Miasta te należą do najgęściej zaludnionych części regionu, który od początku wojny przyjął największą liczbę osób wewnętrznie przesiedlonych, w tym rodziny personelu wojskowego. Poza tym są one siedzibą jednej z odznaczających się w boju brygad sił zbrojnych. Co więcej, tysiące rannych żołnierzy otrzymuje pomoc medyczną w lokalnych szpitalach.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Organizacja „Drzewo Mojego Życia” została zarejestrowana w kwietniu 2022 r., a wkrótce potem rozpoczęła się pełna inwazja. Realizuje ona swoje cele w zakresie usług psychologicznych i psychospołecznych dla rannych i emerytowanych żołnierzy, rodzin czynnych żołnierzy i osób, które straciły bliskich na wojnie, osób wewnętrznie przesiedlonych i osób starszych, a także personelu medycznego i pracowników socjalnych. Wysoko wykwalifikowany zespół organizacji „Drzewo Mojego Życia” składa się z dwudziestu trzech osób: czterech administratorów, jednego wolontariusza, sześciu facilitatorów, jednego trenera życia, jednego specjalisty ds. zdrowia

88015, ul. Oleksandra Khiry 6a,
Użhorod, Ukraina

psychicznego w miejscu pracy, pięciu konsultantów ds. psychologii wojskowej, czterech psychologów i dwóch psychoterapeutów.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Oprócz niepotrzebnych ofiar i straszliwych zniszczeń, wojna pozostawia okrutny ślad na zdrowiu psychicznym zarówno personelu wojskowego, jak i ludności cywilnej. Powoduje poważne urazy psychiczne, których konsekwencje zagrażają nawet życiu. W tych okolicznościach wsparcie psychoemocjonalne dla osób radzących sobie z traumą psychiczną spowodowaną wojną staje się coraz ważniejsze. Obejmuje ono stabilizację, przywrócenie zasobów, radzenie sobie z niejednoznaczną stratą, zapobieganie samobójstwom itp.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Organizacja „Drzewo Mojego Życia” zaproponowała systematyczne i zrównoważone podejście do tych wyzwań, wprowadzając unikalny zestaw usług, który obejmuje: kompleksową rehabilitację balneologiczną i psychoemocjonalną dla weteranów z nabytymi niepełnosprawnościami; cotygodniową rehabilitację psychoemocjonalną dla grup małżonków czynnych żołnierzy; cotygodniową rehabilitację psychologiczną i radzenie sobie ze stratą dla grup członków rodzin, którzy stracili swoich bliskich; cotygodniową

rehabilitację psychologiczną z wykorzystaniem terapii z udziałem zwierząt dla grup żołnierzy, którzy powrócili z niewoli; sesje psychoemocjonalne dla grup weteranów; codzienne zajęcia psychoemocjonalne na świeżym powietrzu dla weteranów przebywających na leczeniu w lokalnych szpitalach; hipoterapię dla weteranów i ich rodzin; terapię z udziałem psów dla osób niepełnosprawnościami; stałe zajęcia psychoedukacyjne dla osób starszych; zajęcia integracyjne dla osób wewnątrznie przesiedlonych; zajęcia psychoedukacyjne dla pracowników służby zdrowia i służb socjalnych.

UKRAINA

Tytuł najlepszej praktyki: **Klub Seniorów**

Nazwa organizacji, lokalizacja: **Organizacja Obywatelska „Ruch Wsparcia Wojska Transkarpackiego – Užhorod”, Obwód Zakarpacki Ukrainy (Transkarpatia)**

KRÓTKA PREZENTACJA SPOŁECZNOŚCI/ LOKALIZACJI

Ten masowy ruch powstał w regionalnym centrum Zakarpacia, mieście Užhorod. Od początku inwazji w 2014 r. to prowincjonalne, schludne i przytulne miasto liczące około 120 000 mieszkańców stopniowo przekształciło się w jeden z głównych filarów narodowego oporu. Užhorod przyjął największe fale przesiedleńców wewnętrznych, z których większość to kobiety, dzieci i osoby starsze. Miasto stało się domem dla przeniesionych przedsiębiorstw i instytucji kulturalnych. Jest to miejsce, w którym powstała znaczna część nowych jednostek wojskowych. Senna prowincjonalna miejscowość przekształciła się w ważne centrum gospodarcze i humanitarne. Mieszkańcy Užhorodu odgrywają kluczową rolę w tych przemianach, zapewniając wszelką możliwą pomoc obrońcom, opiekując się ich rodzinami i pomagając osobom uciekającym przed wojną. W mieście pojawiły się dziesiątki formalnych i nieformalnych, prawdziwie oddolnych inicjatyw, mających na celu radzenie sobie z różnymi aspektami barbarzyńskiej agresji. „Ruch Wsparcia Wojska Transkarpackiego” jest jedną z nich.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Ruch jest największą i najbardziej rozpoznawalną organizacją społeczeństwa obywatelskiego w regionie.

Został założony w 2014 roku jako nieformalna inicjatywa wolontariacka i skupiał się przede wszystkim na wsparciu dla jednostek wojskowych z Zakarpacia oraz rodzin aktywnych członków Sił Zbrojnych Ukrainy. Od początku pełnoskalowej inwazji w 2022 r. inicjatywa została legalnie zarejestrowana jako organizacja obywatelska i znacząco zwiększyła zakres swojej działalności. Chociaż Ruch się rozrósł, jego główny filar pozostał ten sam. Opiera się on prawie całkowicie na wolontariacie i bezpośrednich darowiznach od ludzi. Tysiące członków społeczności inwestuje swoje zasoby, czas i poświęcenie w działania Ruchu. Oprócz tradycyjnej pomocy dla wojska, organizacja świadczy różnorodne usługi dla rodzin personelu wojskowego, wdów i dzieci, które straciły rodziców, opracowuje programy integracyjne dla osób wewnętrznie przesiedlonych, opiekuje się rannymi w lokalnych szpitalach, organizuje aukcje charytatywne i kampanie

88000, ul. Jurija Hoida 8,
Užhorod, Ukraina

zbierania funduszy, promuje wolontariat i zaangażowanie społeczności.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Znaczna dywersyfikacja i rozszerzenie działalności Ruchu od 2022 r. stały się poważnym wyzwaniem dla organizacji. Jest ona zmuszona łączyć rozwój organizacyjny z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi dla kilku, często odmiennych, grup docelowych. W szczególności znaczna liczba osób starszych (65+) przybyła do Užhorodu wraz z falami wewnętrznych przesiedleń. Większość z tych samotnych osób straciła wszystko: dom, środowisko społeczne i często została rzucona na pastwę losu. Oczywiście społeczność lokalna, a w szczególności Ruch, zareagowali na to wyzwanie.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Organizacja wpadła na pomysł, który wykorzystuje podejście korzystne dla wszystkich stron i przewiduje usługi dla starszych przesiedleńców w połączeniu z ich zaangażowaniem w działania wolontariackie Ruchu. Klub Seniora został założony w 2023 roku. Zapewnia wsparcie psychospołeczne, pomaga w integracji ze społecznością oraz pomaga osobom starszym nawiązywać przyjaźnie i rozwijać nowe relacje społeczne.

Wysiłki te mają niezaprzeczalny pozytywny wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne seniorów. Jednak ich zaangażowanie w wolontariat wypełnia ich życie nową treścią, daje im poczucie bycia potrzebnymi i użytecznymi dla innych. Ruch docenia cenny wkład osób starszych w codzienne działania organizacji, ponieważ tkają one sieci maskujące, zbierają datki w centrach handlowych, wytwarzają ręcznie robione przedmioty na kiermasze charytatywne i wspierają działalność głównego biura.

Działania Klubu Seniora są organizowane w taki sposób, aby zapewnić osobom starszym możliwości, a nie gotowe rozwiązania. Seniorzy cieszą się maksymalną swobodą w modyfikowaniu swoich działań i opracowywaniu nowych inicjatyw. Na przykład grupy nordic walking i gimnastyki neurodynamicznej stały się całkowicie niezależne i samowystarczalne. Aktywiści Ruchu są szczęśliwi i dumni, że mogą być świadkami takich osiągnięć seniorów i uważają je za swój największy sukces.

Linki
przedstawiające
najlepsze praktyki

UKRAINA

Tytuł najlepszej praktyki: **Centrum Dla Dzieci**

Nazwa organizacji, lokalizacja: **Wolontariusze Z Narodowego Uniwersytetu W Użhorodzie, Obwód Zakarpacski Na Ukrainie (Transcarpathia)**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Uniwersytet Narodowy w Użhorodzie jest największą instytucją edukacyjną w Zakarpaciu. Jego potencjał ludzki, obejmujący ponad 2000 pracowników i 16 000 studentów, znacznie przewyższa potencjał każdej innej instytucji w regionie. Dosłownie nie ma instytucji ani dziedzin działalności w Zakarpaciu, w których nie byłby obecny uniwersytet. To sprawia, że odgrywa on szczególną rolę w regionalnym rozwoju społecznym, gospodarczym i politycznym. Oprócz innych wpływów, uniwersytet wyznacza standardy i promuje wartości, które są następnie wdrażane w różnych dziedzinach życia przez tysiące jego absolwentów. Nic dziwnego, że uniwersytet był jednym z pierwszych instytucji, które stanęły przed wyzwaniami związanymi z pełnoskalową inwazją w 2022 roku.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Organizacja obywatelska „Wolontariusze Uniwersytetu Narodowego w Użhorodzie” została zarejestrowana w 2018 roku z inicjatywy około 100 studentów i wykładowców. Początkowo skupiała się ona na rozwoju umiejętności zawodowych i społecznych studentów poprzez ich zaangażowanie w działania wolontariackie i udział w wydarzeniach o znaczeniu społecznym. Od początku wojny na pełną skalę Wolontariusze stali się ważnym ośrodkiem, który zapewnia różnorodną pomoc humanitarną i usługi społeczne w regionie i poza jego granicami. Organizacja wysłała kilkaset ton pomocy humanitarnej do regionów na linii frontu, zapewniła bezpłatne codzienne posiłki dla 2000 uchodźców, którzy znaleźli schronienie na terenie uniwersytetu, stworzyła przestrzeń coworkingową dla osób wewnętrznie

przesiedlonych, uruchomiła centrum młodzieżowe, stale wspierała jednostki wojskowe oraz nauczycieli i studentów uniwersytetu, którzy bronili wolności.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Od 2022 r. uniwersytet stał się największym schronieniem dla osób wewnętrznie przesiedlonych w regionie. Codziennie w jego obiektach przebywa od 2000 do 500 osób. Od początku kryzysu uchodźczego wolontariusze zwracali szczególną uwagę na dzieci, zapewniając im wszelkie możliwe wsparcie. Niemniej jednak stało się oczywiste, że oprócz pomocy humanitarnej

88000, 2, Narodna-sq., biuro 25,
Użhorod, Ukraina

potrzebne są stałe usługi. Są one jedynym sposobem, aby z jednej strony zapewnić opiekę dzieciom, a z drugiej strony umożliwić rodzinom integrację ze społecznością lokalną (znalezienie pracy, stałego mieszkania, poszukiwanie możliwości edukacyjnych dla dzieci, zapoznanie się z usługami społecznościowymi itp.). Pomimo krytycznego braku wolnych miejsc, wolontariusze przejęli opuszczone lokale, wyremontowali je i wyposażali, a następnie uruchomili ośrodek opieki dziennej dla dzieci przesiedleńców wewnętrznych.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Biorąc pod uwagę pilną potrzebę zapewnienia stałych usług dla dzieci przesiedleńców mieszkających na terenie Uniwersytetu Narodowego w Užhorodzie oraz mając świadomość ograniczonych możliwości miejskich placówek przedszkolnych, wolontariusze uruchomili ośrodek opieki dziennej. Jego program został opracowany w taki sposób, aby łączyć usługi edukacyjne, wsparcie psychologiczne dla dzieci i ich rodziców, a także zajęcia rekreacyjne,

wypoczynkowe i artystyczne po lekcjach. Wolontariusze zaangażowali wysoko wykwalifikowanych pracowników uniwersytetu (nauczycieli, doktorantów i studentów studiów magisterskich) do codziennego funkcjonowania ośrodka. Po trzech latach działalności, kiedy większość dzieci dorosła i poszła do szkoły, ośrodek zmienił profil i przekształcił się w placówkę pozaszkolną. Jest to miejsce, w którym dzieci mogą odpocząć po szkole, uzyskać pomoc w odrabianiu zadań domowych oraz uczestniczyć w zajęciach sportowych i artystycznych. Wolontariusze wykazali się elastycznością i zdolnością dostosowania się do zmieniających się potrzeb dzieci wychowujących się w schronisku i są gotowi służyć im pomocą tak długo, jak będzie to konieczne.

Linki

SŁOWACJA

Tytuł najlepszej praktyki: **Inspirująca Młodzież (Mladí inšpirujú)**

Nazwa organizacji, lokalizacja: **Mladý Bardejov – Miejski Parlament Młodzieży, Bardejov, Słowacja**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Mladý Bardejov – Miejski Parlament Młodzieży działa w mieście Bardejov. Miasto, które liczy 30 000 mieszkańców, położone jest w północno-wschodniej Słowacji, w pobliżu granicy z Polską.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Mladý Bardejov powstał w 2017 roku jako organ doradczy miasta, a także jako platforma umożliwiająca młodym ludziom aktywny udział w sprawach lokalnych. Parlament Młodzieży organizuje różnorodne działania, w tym programy wymiany międzynarodowej (Erasmus+), inicjatywy wolontariackie i dyskusje polityczne. Był to jedyny miejski parlament młodzieżowy w Słowacji, którego członkowie zasiadali we wszystkich komisjach rady miejskiej.

Jego skład zmienia się regularnie, a w ciągu ostatnich dwóch lat liczył 22 członków.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Parlamenty młodzieżowe skupiają najbardziej aktywnych młodych ludzi w mieście – tych, którzy chcą wpływać na swoje otoczenie, zabierać głos w aktualnych sprawach i realizować działania odpowiadające potrzebom ich rówieśników. Miejski Parlament Młodzieży w Bardejowie jest jednym z najbardziej aktywnych we wschodniej Słowacji i chociaż jeden z jego najbardziej wyjątkowych aspektów – bezpośredni udział w komisjach rady miejskiej – należy już do przeszłości, jego członkowie nadal wykazują silną determinację, aby być aktywną grupą. Do regularnych działań należą przedwyborcze dyskusje z kandydatami na wybieralne stanowiska, udział w uroczystościach składania wieńców dla żołnierzy poległych podczas II wojny światowej oraz różne działania wolontariackie. Najnowszym wyzwaniem jest dostarczanie młodym ludziom inspiracji i pozytywnych wzorców do naśladowania w ich przyszłej karierze zawodowej.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Mladý Bardejov to parlament młodzieżowy wspierany przez gminę Bardejov, co pozwala mu organizować wydarzenia niemal bez własnego budżetu lub przy

wykorzystaniu mniejszych programów dotacyjnych. W ostatnich latach Młody Bardejov stworzył kilka własnych wydarzeń, których celem jest oferowanie lokalnej młodzieży zajęć w czasie wolnym, inspirowanie ich sukcesami mieszkańców Bardejowa oraz wzmacnianie europejskiego obywatelstwa.

Konferencja Bardinspo: Pierwsza edycja konferencji odbyła się w 2024 r. w największej sali w Bardejowie – 300-osobowym kinie, które wypełniło się licealistami. Podczas konferencji zaprezentowano 6 inspirujących historii, które dowiodły, że Bardejov również oferuje możliwości osiągnięcia własnego sukcesu. Druga edycja w 2025 r. miała podtytuł: „możliwości w rękach kobiet”. Ponownie zaprezentowano 6 historii, tym razem mających na celu również zwrócenie uwagi na mniej znane zawody i sektor non-profit.

Europejskie piątki: Przed wyborami do Parlamentu Europejskiego organizacja Młody Bardejov postawiła sobie za cel podniesienie świadomości na temat wartości i korzyści płynących z UE dla Słowacji, aby zwiększyć frekwencję wyborczą. W maju 2024 r. zorganizowała pięć piątków poświęconych tej tematyce w różnych formatach i miejscach: dyskusję, quiz, dzień informacyjny o krajach UE, warsztaty na temat dezinformacji oraz pokaz filmowy. W działaniach wzięło udział ponad 500 osób, a dzięki tym

wysiłkom frekwencja wyborcza wzrosła o 12% w porównaniu z poprzednimi wyborami do Parlamentu Europejskiego.

Letnie kino pod gwiazdami (Letné kino pod hviezdami): Wydarzenie to powstało w odpowiedzi na brak imprez plenerowych w Bardejowie. Obecnie stało się już dwuletnią tradycją. Młodzież prowadzi kino co tydzień podczas wakacji letnich we współpracy z gminą Bardejov, lokalną kawiarnią i lokalnymi mediami. Wstęp na filmy jest bezpłatny.

Młody Bardejov jest doskonałym przykładem tego, jak młodzi ludzie, nawet bez dorosłych liderów, mogą tworzyć działania, które mają znaczący wpływ społeczny.

Linki

SŁOWACJA

Tytuł najlepszej praktyki: **Strategia dla młodzieży – partycypacyjnie!**
Nazwa organizacji, lokalizacja: **Rada Młodzieżowa Regionu Prešov (RMRP), Prešov, Słowacja**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Dzieci i młodzież stanowią około jednej trzeciej ludności Słowacji, a największy odsetek z nich mieszka w regionie Prešov. Specyfika regionu, która ma bezpośredni wpływ na jakość życia młodych ludzi, obejmuje brak możliwości zatrudnienia i niekorzystne warunki gospodarcze. Młodzi ludzie uważają, że najpilniejszymi problemami są drenaż mózgów, niewystarczająca infrastruktura lokalna, brak zatrudnienia i lekceważenie ich potrzeb.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

RMRP to platforma, która tworzy jednolity głos organizacji młodzieżowych w regionie Prešov. Zrzesza organizacje pozarządowe, parlamenty młodzieżowe i nieformalne grupy młodzieżowe, które realizują działania na rzecz dzieci i młodzieży. Organizacja przyczynia się do tworzenia i wdrażania regionalnej i lokalnej polityki młodzieżowej. Jednocześnie wspiera udział młodych ludzi na poziomie szkolnym, gminnym i regionalnym. Realizuje szeroki zakres działań na rzecz parlamentów szkolnych – jako program grantowy wspierający ich działalność, działania edukacyjne lub znak jakości – nagrodę dla aktywnych i inspirujących parlamentów szkolnych. Regularnie organizuje nieformalne działania edukacyjne w zakresie rozwijania umiejętności niezbędnych do lepszego zatrudnienia młodych ludzi – szkolenia ukierunkowane na rozwój umiejętności miękkich, np. krytycznego myślenia, prezentacji, umiejętności komunikacyjnych, pracy zespołowej itp.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

W obszarze polityki młodzieżowej wśród władz dominuje tendencja do uznawania potrzeb młodych ludzi za nieistotne. Przedstawiciele władz zakładają, że „wiedzą”, czego potrzebują młodzi ludzie, ale w rzeczywistości ich działania nie odzwierciedlają faktycznych potrzeb młodzieży. Idea, że młodzi ludzie

powinni angażować się w sprawy publiczne, nadal nie jest powszechnie akceptowana. Jednak uczestnictwo okazuje się najlepszym narzędziem do przezwyciężenia frustracji spowodowanej niekorzystnymi warunkami, a także sposobem na skuteczne pokonanie tych warunków.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

W 2023 r. Samorządowy Region Prešov (SRP) przyjął Strategię SRP na rzecz młodzieży na lata 2023–2028. Ten średnioterminowy dokument dotyczący polityki młodzieżowej stanowi interesujący przykład współpracy między samorządem lokalnym a organizacjami młodzieżowymi w regionie Prešov w oparciu o potrzeby młodych ludzi. Region Prešov wsparł partycypacyjne tworzenie dokumentu i powierzył jego przygotowanie RMRP, jako organizacji parasolowej zajmującej się pracą z młodzieżą w regionie.

Głównym źródłem informacji przy tworzeniu strategii była obszerna „Ankieta dotycząca potrzeb i jakości życia młodych ludzi”, w której wzięło udział ponad 4300 młodych osób. Na podstawie wyników ankiety 28 ekspertów z organizacji młodzieżowych pracowało nad określeniem celów i środków. Ostateczny dokument został zweryfikowany i skomentowany przez młodych ludzi z różnych części regionu. Cele strategii są oceniane co roku, a wdrażanie konkretnych działań jest wynikiem współpracy między szerokim gronem podmiotów zajmujących się pracą z młodzieżą w regionie Preszowa. Wdrażanie strategii ułatwia Regionalna Grupa Działania, która stanowi platformę dialogu na rzecz pracy z młodzieżą w regionie, a jej członkowie spotykają się regularnie przez cały rok. Kolejnym ważnym osiągnięciem jest to, że program „młodzieżowy” został po raz pierwszy włączony do istniejących programów dotacyjnych samorządowego regionu Preszowa. Stworzenie dokumentu strategicznego spowodowało bardziej elastyczne reagowanie podmiotów na potrzeby młodych ludzi. Przez następne pięć lat będzie on służył jako główny dokument źródłowy służący poprawie jakości życia młodych ludzi w regionie.

SŁOWACJA

Tytuł najlepszej praktyki: **Młodzi filantropi dają młodzieży powód, by pozostać**
Nazwa organizacji, lokalizacja: **Fundacja Społeczna Bardejov, Bardejov, Słowacja**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Fundacja Społeczna Bardejov i Młodzi Filantropi działają w mieście Bardejov i jego okolicach. Miasto liczące 30 000 mieszkańców położone jest w północno-wschodniej części Słowacji, w pobliżu granicy z Polską. Bardejov szczyci się wpisaniem na listę UNESCO historycznym centrum i jest spokojnym miejscem do życia. Jednak pomimo działań lokalnych organizacji non-profit procesy partycypacyjne są nadal słabo rozwinięte, a młodzi ludzie mają niewiele możliwości wpływania na życie publiczne.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Fundacja Społeczności Bardejov została założona w 2002 roku w celu rozwoju lokalnej filantropii i aktywnego obywatelstwa poprzez wspieranie inicjatyw i organizacji non-profit. Czternaście lat temu

uruchomiła program Młodzi Filantropi oparty na koncepcji YouthBank, poprzez który przekazuje swoją wiedzę młodym ludziom. Jest to jedyny tego rodzaju program na Słowacji, który działa nieprzerwanie od momentu powstania. Jego celem jest rozwój filantropii i wolontariatu wśród młodych ludzi, zachęcanie ich do angażowania się w zaspokajanie potrzeb swojej społeczności oraz wspieranie ich talentów i pomysłów.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Młodzi ludzie w małych miastach, takich jak Bardejov, mają ograniczone możliwości angażowania się w działania o znaczeniu społecznym. Ograniczona zdolność wpływania na otoczenie sprawia, że czują oni, iż nie ma sensu być aktywnymi obywatelami. Wielu z nich ma ograniczony dostęp do partycypacyjnych procesów decyzyjnych i często nie posiada niezbędnych umiejętności ani przestrzeni do ich rozwijania.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI (WDROŻENIE, OSIĄGNIĘCIA, PRZYSZŁA TRWAŁOŚĆ)

Program pomaga młodym ludziom zastanowić się nad swoją społecznością, zidentyfikować potrzeby i zaproponować konkretne rozwiązania. Mentor prowadzi ich, poszerza ich perspektywy, angażuje interesariuszy, wspiera zbieranie funduszy i pomaga oceniać wyniki. Te pozytywne doświadczenia przyczyniają się do bardziej aktywnego podejścia do życia i wzmacniają społeczność – młodzi ludzie mają większą chęć powrotu lub dalszego uczestnictwa w życiu miasta.

W programie wzięło udział kilkudziesięciu młodych ludzi, a każdy zespół reagował na aktualne potrzeby i problemy. W 2023 roku, w którym odbywały się wybory na Słowacji, sondaże wykazały, że tylko 52% młodych ludzi było zainteresowanych głosowaniem, a wielu z nich chciało opuścić kraj. Fundacja Społeczna Bardejov i Młodzi Filantropi dołączyli zatem do ogólnokrajowej kampanii mobilizacyjnej „Chcę tu zostać” i zorganizowali własną kampanię. Stworzyli filmy internetowe, w których osoby w różnym wieku

wyrażały swoje motywacje do głosowania. Zorganizowali również Noc Młodych Filantropów, ułatwiając dyskusję na temat znaczenia bycia aktywnymi obywatelami. W ramach ogólnokrajowej kampanii zorganizowali Festiwal Demokracji w czterech największych dzielnicach mieszkaniowych Bardejowa. Dzięki tym wydarzeniom młodzi ludzie dotarli do większej liczby swoich rówieśników i zyskali rozgłos. Młodzi Filantropi zostali nawet przedstawieni jako pozytywny przykład w podcaście „Kraj młodzieży”. Kampania „Chcę tu zostać” przełożyła się na 16-procentowy wzrost zainteresowania głosowaniem wśród młodych ludzi poniżej 25 roku życia.

Linki

POLSKA

Tytuł najlepszej praktyki: **Budowanie siły lokalnych organizacji społecznych**
Nazwa organizacji: **SIEĆ NGO Rzeszów – Aktywni Razem**

CHARAKTERYSTYKA LOKALIZACJI

Rzeszów, stolica województwa podkarpackiego, jest „miastem kompaktowym” liczącym 200 000 mieszkańców, ważnym ośrodkiem gospodarczym i akademickim w południowo-wschodniej Polsce. Jego mieszkańcy są stosunkowo młodzi i charakteryzują się silnym przywiązaniem do miasta i regionu, a ich poglądy są bardziej liberalno-lewicowe w porównaniu z tradycyjnym konserwatyzmem okolicznych obszarów wiejskich.

ORGANIZACJA

Organizacja pozarządowa SIEĆ Rzeszów – Aktywni Razem została formalnie założona w 2024 r. i obecnie zrzesza ponad 40 organizacji pozarządowych z Rzeszowa, województwa podkarpackiego i innych części Polski. Obejmuje ona organizacje działające na rzecz seniorów, sportowców, osób z niepełnosprawnościami, przedsiębiorców, artystów, dzieci i młodzieży. Jej siedziba znajduje się w Rzeszowie, a regularnym miejscem spotkań jest Pub Spółdzielczy.

PROBLEM/KWESTIA

Sieć została utworzona w celu koordynowania działań wielu mniejszych organizacji społecznych w Rzeszowie i okolicach oraz wzmocnienia ich pozycji w relacjach z samorządem lokalnym. Celem było sprawienie, aby władze lokalne dostrzegły i doceniły potencjał lokalnych organizacji pozarządowych.

„Głównym problemem, z jakim borykaliśmy się, działając samodzielnie, bez stowarzyszenia, był z pewnością dostęp do władz i samorządów lokalnych. Teraz, gdy

mamy wybranych przedstawicieli, gdy mamy 40 organizacji i możemy wystosować nawet pismo podpisane przez wszystkie organizacje i ich przedstawicieli podczas spotkania, mamy większą siłę przebicia”. Katarzyna Maciechowska, koordynatorka sieci.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Tworzenie sieci kontaktów rozpoczęło się w 2023 r. od comiesięcznych „śniadań biznesowych dla organizacji pozarządowych” organizowanych w Pubie Spółdzielczym lub Międzynarodowym Centrum Integracji FE-NIKS. Pomimo niskiej frekwencji na początku, spotkania te były konsekwentnie kontynuowane i promowane w mediach społecznościowych. Po roku nastąpił przełom i więcej organizacji zaczęło w nich uczestniczyć. W 2024 r. utworzono grupę WhatsApp dla uczestników, co doprowadziło do spontanicznej koordynacji wspólnych działań i transferu wiedzy/doświadczeń.

„Wynika to również z faktu, że na przykład ja mam scenę, nagłośnienie, ktoś pożycza namioty, ktoś jest inżynierem dźwięku, ktoś inny jest odpowiedzialny za różne inne rzeczy, a każda osoba pochodzi z innej organizacji. Jeśli organizuję wydarzenie, dzisiaj robimy to wspólnie, więc wszyscy pomagają, ale jeśli organizuję wydarzenie, inni przychodzą mi pomóc. Jeśli ktoś inny organizuje imprezę, idę z innymi, aby tam pomóc, i użyczam swój sprzęt za darmo. I dlatego organizacje, które nie mają pieniędzy, nie mają możliwości wypożyczenia np. profesjonalnego sprzętu, mogą pożyczyć go od innych organizacji w sieci, a to również jest ogromna wartość, ponieważ bez tego byśmy byli”. Katarzyna Maciechowska, koordynatorka sieci.

Sieć zapewnia również wsparcie dla organizacji w pisaniu projektów, dzięki czemu siedem organizacji sieciowych uzyskało niewielkie dotacje dla seniorów, a inne projekty w dziedzinie sportu i innych obszarach również otrzymują dofinansowanie. W 2025 r. SIEĆ NGO Rzeszów – Aktywni Razem zorganizowała dwa pikniki NGO (06.07.2025 i 30.08.2025), uzyskując wsparcie materialne i organizacyjne od władz miasta, prezentując i promując działania sieciowych organizacji pozarządowych wśród tysięcy mieszkańców Rzeszowa.

komunikacyjnej (WhatsApp) służącej do spontanicznej koordynacji działań i transferu wiedzy.

- Umożliwia wymianę sprzętu i zasobów między organizacjami, co jest szczególnie cenne dla tych, które nie mają środków na wynajem profesjonalnego sprzętu.
- Sieć oferuje również wsparcie w pisaniu projektów, co zaowocowało uzyskaniem dotacji przez organizacje członkowskie.
- Współpraca z władzami miasta przyniosła wsparcie materialne i organizacyjne dla pikników organizacji pozarządowych, promujących działalność tych organizacji wśród mieszkańców.

WNIOSKI

- Praktyka ta polega na koordynowaniu działań wielu mniejszych organizacji społecznych i wzmacnianiu ich pozycji w relacjach z samorządem lokalnym.
- Obejmuje ona organizację comiesięcznych „śniadań biznesowych dla organizacji pozarządowych” oraz utworzenie grupy

POLSKA

Tytuł najlepszej praktyki: **Folkowisko – Festiwal Kultury Pogranicza**
Nazwa organizacji: **Stowarzyszenie Animacji Kultury Pogranicza Folkowisko**

CHARAKTERYSTYKA LOKALIZACJI

Gorajec, siedziba stowarzyszenia, to niewielka wieś w województwie podkarpackim, położona 15 km w linii prostej od granicy polsko-ukraińskiej, licząca około 40 stałych mieszkańców. Jest to obszar rolniczy, oddalony od większych ośrodków miejskich, borykający się z problemami demograficznymi (starzenie się społeczeństwa, bezrobocie). Chutor Gorajec pełni funkcję zarówno siedziby stowarzyszenia, jak i obiektu agroturystycznego.

KRÓTKI OPIS

Stowarzyszenie „Folkowisko” zostało założone w 2012 roku w celu sformalizowania działań osób zaangażowanych w organizację Festiwalu Kultury Pogranicza „Folkowisko”. Jego celem jest rewitalizacja kulturowa

miejsc obciążonych trudną historią i przekształcenie ich w przestrzeń współpracy, dialogu i pojednania.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Żywa pamięć o konflikcie ukraińsko-polskim oraz współczesna deprecjacja społeczno-gospodarcza małych społeczności pogranicza stworzyły potrzebę zbudowania społeczności wykraczającej poza granice i stereotypy, zapewniającej ludziom narzędzia do wspólnego działania i odzyskania lokalnej tożsamości. Obecnie społeczność ta zajmuje się również wspieraniem uchodźców z Ukrainy i pomocą ofiarom wojny rosyjsko-ukraińskiej.

„Najlepszym przykładem jest prawdopodobnie nasz flagowy produkt, jakim jest Festiwal. Zasada Festiwalu, a także innych działań, ponieważ tym właśnie zajmuje się Stowarzyszenie, polega na tym, że najpierw przyjdź i powiedz nam, jakie masz supermoce, a następnie wykorzystaj je dla wspólnego dobra”. Marta Połtowicz-Bobak, członek zarządu Stowarzyszenia „Folkowisko”.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Festiwal Kultury Kresowej „Folkowisko” powstał z nieformalnych spotkań miłośników kultury ludowej (2008-2010), które w 2011 roku przekształciły się w festiwal, a następnie doprowadziły do

powstania Stowarzyszenia. Rosnące zainteresowanie i coraz większa frekwencja spowodowały, że konieczne było wprowadzenie bardziej profesjonalnych rozwiązań organizacyjnych. Członkowie stowarzyszenia organizują comiesięczne spotkania online, które przed festiwalem stają się coraz częstsze. Tuż przed imprezą wszyscy wolontariusze (niezależnie od stażu pracy i doświadczenia) przechodzą szkolenie, które służy nie tylko przygotowaniu technicznemu, ale także integracji.

„Każdy z nas, niezależnie od tego, ile lat pracuje przy festiwalu, przechodzi szkolenie. Jeszcze przed festiwalem mamy więc takie spotkanie, podczas którego możemy się poznać i zintegrować. (...) W środku nocy poszliśmy do lasu, gdzie między drzewami rozpięto taśmę, po której musieliśmy przejść, nie dotykając ziemi. Była to oczywiście tylko zabawa, ale nagle dzieje się coś, co wszyscy traktujemy poważnie. To znaczy, 17-letni chłopak jest świadomy, że musi pomóc mi, kobiecie po pięćdziesiątce, poradzić sobie z tym. A to uczy odpowiedzialności”. Marta Połtowicz-Bobak, członkini zarządu Stowarzyszenia „Folkowisko”.

Ponadto każda inicjatywa i pomysł, o ile jest zgodny z ogólnym systemem wartości Stowarzyszenia, jest uważnie wysłuchiwany, omawiany i wdrażany przy merytorycznym i technicznym wsparciu wszystkich członków.

„Współodpowiedzialność. Moim zdaniem to jest ważne. Otwartość na ludzi, ale także wykorzystanie potencjału każdego z nich. Transfer wiedzy jest dla mnie niezwykle ważny. Jeśli ktoś przychodzi z zewnątrz, widzi rzeczy, których my nie widzimy. Ponieważ jesteśmy w stowarzyszeniu od tak dawna, coś jest dla nas oczywiste. Ktoś może przyjść i powiedzieć: „Słuchajcie, ale możemy to zrobić trochę inaczej” i to też jest ogromna wartość, prawda?”. Marta Połtowicz-Bobak, członkini zarządu Stowarzyszenia „Folkowisko”.

WNIOSKI

- Szczególną rolę w budowaniu więzi w stowarzyszeniu odgrywa docenianie wysiłków wolontariuszy, a także wspólne świętowanie – czyli poświęcanie części swojego czasu i energii na działalność stowarzyszenia.
- Aktywizacja młodzieży następuje w sposób naturalny, poprzez angażowanie jej w pracę i traktowanie każdego członka społeczności jako ważnego.
- Wszyscy wolontariusze, niezależnie od doświadczenia, przechodzą szkolenie integracyjne i techniczne (np. z zakresu pierwszej pomocy, reagowania kryzysowego), które buduje odpowiedzialność i umiejętność współpracy.
- Każda inicjatywa i pomysł, o ile jest zgodny z wartościami Stowarzyszenia, jest omawiany i wdrażany przy wsparciu merytorycznym i technicznym, dzięki czemu ludzie czują się ważni i odpowiedzialni.

POLSKA

Tytuł najlepszej praktyki: **Rzeszowskie Ruchome Szlaki: inkluzja w branży logistycznej**

Nazwa organizacji: **Fundacja CONTEO**

CHARAKTERYSTYKA LOKALIZACJI

Chociaż nie ma oficjalnych, aktualnych danych dotyczących dokładnej liczby osób niepełnosprawnych w Rzeszowie, Główny Urząd Statystyczny szacuje, że około 10% ludności posiada prawnie potwierdzone orzeczenia o niepełnosprawności. Władze miasta przeznaczają środki publiczne w drodze konkursów na działania mające na celu aktywizację społeczną i zawodową oraz integrację osób niepełnosprawnych.

KRÓTKI OPIS

Fundacja CONTEO została założona w 2022 roku przez osoby z bogatym doświadczeniem zawodowym w branży logistycznej i gospodarce społecznej. Jej główne cele obejmują promowanie zrównoważonego transportu, wspieranie lokalnych społeczności w zakresie ekologii i edukacji proekologicznej oraz łączenie innowacyjnych rozwiązań naukowych z biznesem.

OPIS PROBLEMU/ KWESTII

Większość publicznych inicjatyw na rzecz aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych koncentruje się wyłącznie na kwestiach społecznych. Znacznie mniej jest działań w sferze zawodowej, a te, które koncentrują się na zapewnieniu osobom niepełnosprawnym

konkretnych narzędzi do rozpoczęcia lub rozwoju określonej kariery zawodowej, są naprawdę rzadkie. Szczególnym wyzwaniem pozostaje również poziom wiedzy i świadomości pracodawców na temat potencjału i możliwości osób niepełnosprawnych.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

W ramach projektu „Rzeszowskie Ruchome Szlaki: inkluzja w branży logistycznej” zaproszono 20 osób z niepełnosprawnościami (ruchowymi, wzroku lub słuchu i intelektualnymi) w wieku do 35 lat. Uczestnicy wzięli udział w warsztatach psychologicznych (motywacja do poszukiwania pracy, pokonywanie strachu przed wejściem na rynek pracy), warsztatach dotyczących skutecznych strategii poszukiwania pracy (ćwiczenia z opracowywania strategii poszukiwania pracy

w określonym czasie) oraz warsztatach kwalifikacyjnych dotyczących podstaw logistyki (przedstawienie podstaw zawodu i możliwości uzyskania odpowiednich kwalifikacji). Wszystkie warsztaty były prowadzone w formie hybrydowej (stacjonarnej i online), aby zapewnić dostępność. 10 najbardziej zaangażowanych beneficjentów odbyło 14-dniowy staż w firmie logistycznej.

„Szczególnie zależało nam na tym, aby potencjalni pracodawcy mieli okazję poznać osoby niepełnosprawne i spojrzeć na nie jako potencjalnych pracowników. I to się udało, ponieważ pod koniec stażu poinformowano nas, że przygotowano dwa stanowiska do natychmiastowego zatrudnienia – jedno na linii produkcyjnej, a drugie w biurze. Oczywiście obowiązujące przepisy również działają na naszą korzyść – pracodawca jest zobowiązany do wpłacania składek do PFRON lub zatrudniania osób niepełnosprawnych. Okazało się jednak, że lepiej jest zatrudniać osoby niepełnosprawne, ponieważ wykonują one pewną pracę. A branża logistyczna jest wręcz idealna dla osób niepełnosprawnych. Praca w zakresie obsługi tras, spedycji – wszystko to odbywa się obecnie zdalnie, z domu”. – Katarzyna Hnat, prezes Fundacji CONTEO.

Fundacja pracuje obecnie nad skalowaniem tego pomysłu na poziom regionalny i krajowy. Program (warsztaty psychologiczne, warsztaty skutecznego poszukiwania pracy, warsztaty wprowadzające do zawodu oraz krótkie staże) można również zastosować w innych zawodach. Trwają również rozmowy dotyczące współpracy z przedstawicielami zakładu karnego dla kobiet w ramach programu zapobiegania recydywie oraz ułatwiania aktywizacji, integracji i adaptacji w nowym miejscu zamieszkania.

WNIOSKI:

- Celem tej praktyki jest aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych, co jest rzadkością w porównaniu z inicjatywami skupiającymi się wyłącznie na aspektach społecznych.
- Projekt był skierowany do 20 osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności (ruchowej, słuchowej, intelektualnej) w wieku do 35 lat.
- Uczestnicy wzięli udział w serii warsztatów w formie hybrydowej (stacjonarnej i online) w celu zapewnienia dostępności: warsztatach psychologicznych (motywacja, pokonywanie strachu), warsztatach dotyczących skutecznego poszukiwania pracy oraz warsztatach kwalifikacyjnych dotyczących podstaw logistyki.
- 10 najbardziej zaangażowanych beneficjentów odbyło 14-dniowe staże w firmie logistycznej, co pozwoliło pracodawcom poznać potencjał osób niepełnosprawnych.
- W rezultacie dwie osoby otrzymały natychmiastowe oferty pracy.
- Fundacja CONTEO pracuje nad rozszerzeniem tego pomysłu na poziom regionalny i krajowy, a także rozważa zastosowanie tego programu (warsztaty + staże) w innych zawodach, w tym we współpracy z więzieniem dla kobiet w ramach programu zapobiegania recydywie.

RUMUNIA

Tytuł najlepszej praktyki: **Alzheimer Café Oradea – przestrzeń społecznościowa służąca wsparciu i integracji osób cierpiących na demencję**
Nazwa organizacji, lokalizacja: **Caritas Catolica Oradea, Oradea, okręg Bihor, Rumunia**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Oradea to miasto w północno-zachodniej Rumunii, położone w pobliżu granicy z Węgrami, liczące około 180 000 mieszkańców. Znanie ze swojej żywotności kulturalnej i architektury w stylu secesyjnym, miasto ma silną tradycję zaangażowania obywatelskiego i projektów społecznych. To aktywne środowisko społeczne sprawiło, że Oradea stała się podatnym gruntem dla innowacyjnych inicjatyw dotyczących zdrowia psychicznego i integracji społecznej.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Caritas Catolica Oradea to renomowana organizacja społeczna i opiekuńcza, należąca do międzynarodowej

sieci Caritas. Wspiera osoby znajdujące się w trudnej sytuacji, osoby starsze i rodziny w potrzebie, świadcząc profesjonalne usługi i korzystając z pomocy wolontariuszy. Organizacja promuje solidarność, godność ludzką i empatię społeczną.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Liczba osób cierpiących na demencję stale rośnie, ale rodziny często nie mają dostępu do specjalistycznego wsparcia, wiarygodnych informacji i sieci społecznych. Stygmatyzacja, izolacja i wyczerpanie emocjonalne dotyczą zarówno pacjentów, jak i opiekunów. W Oradei istniała wyraźna potrzeba stworzenia przyjaznej, pozbawionej osądów przestrzeni, w której osoby dotknięte demencją mogłyby znaleźć zrozumienie, wsparcie i poczucie przynależności.

Oradea,
Piața Ion Creangă nr. 2

03 59 427 777

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

W 2021 roku Caritas Catolica Oradea uruchomiła Alzheimer Café Oradea, zainspirowaną międzynarodowymi modelami Alzheimer Café z Holandii, Niemiec i Francji. Inicjatywa ta zapewnia społeczność, w której osoby cierpiące na demencję, ich rodziny, specjaliści i wolontariusze spotykają się co dwa tygodnie, aby dzielić się doświadczeniami, uczyć się i nawiązywać kontakty.

Każde spotkanie obejmuje praktyczne tematy, takie jak radzenie sobie z objawami, strategie komunikacyjne, prawa pacjentów, ćwiczenia poznawcze i terapie niefarmakologiczne. Ciepła i otwarta atmosfera sprzyja szczeremu dialogowi i wsparciu emocjonalnemu.

Z biegiem czasu projekt rozszerzył się dzięki partnerstwu z instytucjami medycznymi, edukacyjnymi, społecznymi i kościelnymi. Kampanie uświadamiające, konferencje i szkolenia dla opiekunów wzmocniły jego wpływ na społeczność. Wolontariusze z różnych dziedzin – medycyny, edukacji, sztuki, komunikacji – odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu tej inicjatywy.

W przyszłości Alzheimer Café Oradea zamierza rozszerzyć swoją działalność na inne miasta, stworzyć dostępne materiały edukacyjne i nawiązać międzynarodowe partnerstwa. Obecnie stanowi ona zrównoważoną inicjatywę oraz model wsparcia i integracji społecznościowej dla osób dotkniętych demencją, który można powielać.

Linki

RUMUNIA

Tytuł najlepszej praktyki: **Zajęcia rekreacyjne i edukacyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w szpitalu rehabilitacyjnym Băile 1 Mai**
Nazwa organizacji, lokalizacja: **Stowarzyszenie Cămunul Verde, Băile 1 Mai, okręg Bihor, Rumunia**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Băile 1 Mai to uzdrowisko w pobliżu Oradei, znane z usług medycznych i rehabilitacyjnych. Lokalny szpital rehabilitacyjny przyjmuje dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami z całego kraju, które przebywają tu przez trzy tygodnie w ramach programów leczenia i rekonwalescencji.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Stowarzyszenie Cămunul Verde jest organizacją pozarządową z siedzibą w Oradei, która promuje wolontariat, edukację ekologiczną i solidarność społeczną. Poprzez swoje projekty zachęca do aktywnego obywatelstwa i wsparcia dla grup znajdujących się w trudnej sytuacji.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Dzieci i młodzież hospitalizowane na długie okresy rehabilitacji często borykają się z nudą i izolacją z powodu braku zorganizowanych zajęć rekreacyjnych. Wolontariusze zapewniają im wsparcie emocjonalne, kreatywną rozrywkę i zabawę, pomagając im odzyskać pewność siebie i radość podczas rekonwalescencji.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

W odpowiedzi na tę potrzebę stowarzyszenie Cătu-nul Verde organizuje regularne zajęcia rekreacyjne i edukacyjne dla dzieci przebywających w szpitalu. Podczas każdej wizyty wolontariusze spędzają około trzech godzin, angażując się w gry, muzykę, teatr i warsztaty kreatywne.

Od 2023 r. inicjatywa obejmuje również akcję rozdawania książek, zachęcającą dzieci do czytania i marzeń poprzez opowieści. Każda wizyta kończy się wręczeniem małych symbolicznych upominków, które pozostawiają trwale emocjonalne wspomnienia.

Projekt odbywa się 7–10 razy w roku, obejmując za każdym razem 50–80 dzieci, i stanowi wzór empatii i integracji społecznej.

RUMUNIA

Tytuł najlepszej praktyki: **Run for IT! – charytatywna impreza sportowa wspierająca lokalne inicjatywy społeczne**

Nazwa organizacji, lokalizacja: **Fundacja Społeczna Odorheiu Secuiesc, okręg Harghita, Rumunia**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Odorheiu Secuiesc to gmina w okręgu Harghita, położona w samym sercu Ziemi Szeklerskiej, licząca około 34 000 mieszkańców. Miasto słynie z silnego ducha wspólnotowego oraz ścisłej współpracy między organizacjami obywatelskimi, instytucjami publicznymi i przedsiębiorstwami, które wspierają zrównoważony rozwój i solidarność.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Fundacja Społeczna Odorheiu Secuiesc promuje zaangażowanie obywatelskie, solidarność i aktywność na świeżym powietrzu poprzez charytatywne imprezy sportowe. Organizacja skupia setki uczestników, sponsorów i wolontariuszy, którzy wspierają znaczące projekty lokalnej społeczności, koncentrując się na współpracy, zdrowiu i odpowiedzialności społecznej.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

W wielu społecznościach lokalne inicjatywy obywatelskie borykają się z brakiem środków finansowych i widoczności. Małe organizacje często mają dobre pomysły, ale nie dysponują wystarczającymi środkami finansowymi, aby je zrealizować. Ponadto zaangażowanie obywateli w działania społeczne i charytatywne jest czasami niskie z powodu braku angażujących, partycypacyjnych wydarzeń.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Run for IT! to coroczna impreza sportowa o charakterze charytatywnym w Odorheiu Secuiesc, która łączy ruch, radość i solidarność. Uczestnicy – osoby indywidualne, zespoły lub firmy – biegną lub spacerują, aby wesprzeć lokalne projekty proponowane przez organizacje pozarządowe, szkoły lub grupy obywatelskie. Każdy kilometr symbolizuje zaangażowanie na rzecz dobra wspólnego, a zebrane darowizny bezpośrednio przyczyniają się do realizacji tych projektów.

Székelyudvarhely,
Str. Kossuth Lajos 20

Impreza jest profesjonalnie zorganizowana w przyjaznej, integracyjnej atmosferze, zachęcającej do udziału osoby w każdym wieku. Poza aspektem sportowym, Run for IT! buduje mosty między obywatelami, przedsiębiorstwami i organizacjami pozarządowymi, stanowiąc konkretny przykład mobilizacji społeczności. Każdego roku dziesiątki projektów otrzymują wsparcie finansowe i logistyczne, przyczyniając się do poprawy jakości życia lokalnej społeczności.

Z biegiem czasu Run for IT! stało się symbolem aktywnej solidarności i odpowiedzialności obywatelskiej, pokazując, jak wydarzenie sportowe może wywrzeć realny i trwały wpływ społeczny.

Linki

WĘGRY

Tytuł najlepszej praktyki: **Centrum młodzieżowe w Szécsény**

Nazwa organizacji, lokalizacja: **Stowarzyszenie Młodzieżowe Egyesek – Szécsény, Węgry**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Szécsény, położone w komitacie Nógrád, jest jednym z najbardziej defaworyzowanych regionów Węgier. Możliwości zatrudnienia i edukacji są ograniczone, a więzi społeczne osłabione. Wielu młodych ludzi dorasta w rodzinach o niskim poziomie wykształcenia i boryka się z problemem wczesnego bezrobocia. W związku z zanikiem większości klubów młodzieżowych i przestrzeni społecznych lokalna młodzież nie ma bezpiecznych, inspirujących miejsc, gdzie mogłaby się spotykać, uczyć i nawiązywać kontakty towarzyskie.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Założone w 2000 r. Stowarzyszenie Młodzieżowe Egyesek wspiera młodych ludzi, osoby pracujące z młodzieżą i społeczności w samorozwoju,

aktywnym obywatelstwie i odpowiedzialności społecznej. Zapewnia nieformalne kształcenie poprzez wymiany międzynarodowe i krajowe, szkolenia, programy wolontariackie (w tym Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności) oraz lokalne inicjatywy. Od 2012 roku koncentruje się na rozwoju umiejętności i budowaniu społeczności w mikroregionie Szécsény, kładąc nacisk na umiejętności społeczne, język angielski i zaangażowanie lokalne.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Powiat Nógrád boryka się z poważnymi wyzwaniami społecznymi i gospodarczymi: bezrobociem, ograniczonymi możliwościami i słabymi sieciami społecznymi. Młodzi ludzie mają niewielki kontakt z innymi kulturami lub zaangażowaniem obywatelskim. Bez lokalnych przestrzeni dla młodzieży sieci rówieśnicze są ograniczone, poczucie własnej wartości jest

niskie, a wyobrażenie sobie przyszłości w regionie jest trudne. Szkołom często brakuje zasobów, aby zapewnić naukę opartą na doświadczeniu, która rozwija krytyczne myślenie, kreatywność i umiejętności społeczne.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

W 2024 r., dzięki zbiórce funduszy, oszczędnościom i wsparciu partnerów, Egyesek zakupił opuszczoną dyskotekę w Szécsény. Renowacja jest prowadzona przez społeczność: lokalna młodzież i wolontariusze uczestniczą w sprzątaniu, budowie i pracach ogrodniczych, co sprzyja poczuciu odpowiedzialności i budowaniu więzi. Planowanie partycypacyjne gwarantuje, że przestrzeń odpowiada rzeczywistym potrzebom społeczności. Dom Młodzieży funkcjonuje jako centrum nieformalnego kształcenia, wydarzeń kulturalnych i międzynarodowych programów młodzieżowych. Nawet podczas renowacji 1–2 comiesięczne wydarzenia – wieczory gier, grille, wycieczki – pomagają budować zaufanie i poczucie przynależności. Partnerstwa z lokalnymi podmiotami kulturalnymi i gminą wzmacniają lokalną integrację, a samoorganizująca się społeczność młodzieżowa bierze odpowiedzialność za działania i przestrzeń.

Dom Młodzieży został zaprojektowany z myślą o długoterminowym funkcjonowaniu, a jego oficjalne otwarcie planowane jest na 2025 r. Regularne programy, warsztaty i kluby będą nadal koncentrować się na wzmacnianiu pozycji młodzieży, zaangażowaniu społeczności i odpowiedzialności społecznej. W 2026 r. dawna powierzchnia pubu zostanie wyremontowana z myślą o szerszym wykorzystaniu przez społeczność, w tym pomieszczenia dla 15–20 uczestników, wspierające programy lokalne i międzynarodowe.

Linki

WĘGRY

Tytuł najlepszej praktyki: **Budżet studencki – nauka demokracji**

Nazwa organizacji, lokalizacja: **Stowarzyszenie Społeczności Alternatywnych – Debreczyn, Węgry we współpracy z K-Monitor – Budapeszt, Węgry**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Debreczyn, drugie co do wielkości miasto Węgier, liczące około 200 000 mieszkańców, jest regionalnym centrum edukacji i kultury. Znaczną część jego populacji stanowią młodzi ludzie uczęszczający do szkół średnich i wyższych. Środowisko edukacyjne miasta stanowi idealne warunki do eksperymentowania z modelami partycypacji i zaangażowania obywatelskiego wśród młodzieży.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Stowarzyszenie Społeczności Alternatywnych jest organizacją obywatelską z siedzibą w Debreczynie, zajmującą się organizacją społeczności, zaangażowaniem młodzieży i uczestnictwem społecznym. Działa na rzecz wzmocnienia lokalnych społeczności poprzez metody partycypacyjne i integracyjną edukację obywatelską. K-Monitor to organizacja pozarządowa z siedzibą w Budapeszcie, która promuje przejrzystość, udział obywatelski i innowacje demokratyczne na Węgrzech. Wspólnie dostosowują i testują narzędzia demokracji partycypacyjnej do różnych lokalnych kontekstów.

OPIS PROBLEMU/ KWESTII

W scentralizowanym systemie edukacji na Węgrzech uczniowie mają bardzo ograniczone możliwości uczestniczenia w życiu demokratycznym lub wpływania na decyzje dotyczące ich środowiska

szkolnego. Chociaż istnieją rady uczniowskie, ich wpływ często zależy od otwartości poszczególnych dyrektorów szkół. Badania pokazują, że młodzież węgierska wykazuje niskie zaangażowanie obywatelskie i zaufanie do polityki, co w dłuższej perspektywie osłabia kulturę demokratyczną.

Organizacje postanowiły zająć się tym deficytem demokracji, zapewniając uczniom realną możliwość uczestniczenia w przejrzystym, opartym na zasadach procesie decyzyjnym, pomagając im zrozumieć, w jaki sposób wspólna odpowiedzialność, dialog i współpraca mogą kształtować ich społeczność.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Budżet uczniowski to pierwszy na Węgrzech proces budżetowania partycypacyjnego na poziomie szkoły, uruchomiony jako projekt pilotażowy w latach 2021–2022 w Liceum im. Ferencza Medgyessy'ego i Zawodowej Szkole Sztuki w Debreczynie. Inicjatywa jest wspierana przez Ambasadę Stanów Zjednoczonych w Budapeszcie i mentorowana przez Center for the Future of Arizona poprzez globalną sieć People Powered. Uczniowie mają kontrolę nad kwotą 350 000 HUF, którą mogli przeznaczyć na poprawę warunków w swojej szkole.

WDROŻENIE – ETAPY PROCESU:

1. Przygotowanie i rekrutacja:

Poinformowano nauczycieli i uczniów oraz utworzono grupę operacyjną złożoną ze zmotywowanych uczniów, która miała wspólnie zaprojektować i zarządzać procesem.

2. Zbieranie pomysłów:

uczniowie zgłosili 30 pomysłów dotyczących ulepszenia swojej szkoły za pośrednictwem skrzynek sugestii i formularzy internetowych.

3. Rozwój pomysłów:

wspólnie z mentorami i nauczycielami uczniowie dopracowali propozycje do postaci wykonalnych projektów i przygotowali listę dziesięciu projektów do głosowania.

4. Kampania:

Twórcy pomysłów zaprezentowali swoje projekty za pomocą plakatów, filmów i komunikatów skierowanych do całej szkoły.

5. Głosowanie:

Ponad 380 uczniów oddało swoje głosy w trzydniowych wyborach, które symulowały prawdziwe głosowanie z urnami wyborczymi i kabinami wyborczymi.

6. Realizacja:

Zwycięskie projekty – stworzenie pokoju relaksacyjnego („Chill Room”) oraz pojemników na produkty higieniczne w toaletach dla dziewcząt – zostały zrealizowane przez samych uczniów.

7. Ocena:

Organizatorzy i uczestnicy zastanowili się nad wnioskami, które można wyciągnąć, żeby ulepszyć kolejne edycje.

OSIĄGNIĘCIA

- W projekt zaangażowała się niemal cała społeczność szkolna, co sprzyjało współpracy i odpowiedzialności.
- Uczniowie zdobyli praktyczne doświadczenie w zakresie projektowania, prowadzenia kampanii i budżetowania.
- Kierownictwo szkoły odnotowało większe zaangażowanie uczniów i wzrost zaufania.
- Inicjatywa ta pokazała, że budżetowanie partycypacyjne jest elastyczną, łatwą do dostosowania metodą, odpowiednią dla edukacji.

PRZYSZŁOŚĆ I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Partnerzy zamierzają rozszerzyć model na inne szkoły i ewentualnie lokalne społeczności młodzieżowe. W celu zapewnienia długoterminowej trwałości opowiadają się za instytucjonalizacją procesu poprzez przeznaczenie stałej pozycji w budżecie publicznym, umożliwiającej coroczne powtarzanie projektu. Model ten może stanowić uzupełnienie edukacji obywatelskiej, tygodni projektowych lub inicjatyw młodzieżowych oraz wzmacniać umiejętności demokratyczne przyszłych pokoleń.

Linki

WĘGRY

Tytuł najlepszej praktyki: **Happy Streets – aktywni lokalni mieszkańcy**
Nazwa organizacji, lokalizacja: **Fundacja Społeczności Eger – Eger, Węgry**

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNOŚCI/LOKALIZACJI

Eger to przyjazne, historyczne miasteczko o silnej tożsamości, które jako dobrze rozwinięte centrum mikroregionalne odgrywa ważną rolę gospodarczą i kulturalną, dysponując wieloma instytucjami i atrakcjami turystycznymi. Choć leży w regionie znajdującym się w niekorzystnej sytuacji, ma różnorodne atuty sprzyjające dobrobytowi; jednocześnie dzięki swoim sieciom miasto wydaje się „większe” niż jest w rzeczywistości. Społeczeństwo obywatelskie w Egerze nie jest zbyt innowacyjne, większość organizacji pozarządowych starzeje się, a fundusze obywatelskie są niewielkie: współpraca między podmiotami obywatelskimi, miejskimi i komercyjnymi jest słaba. Kultura dawania w mieście jest słabo rozwinięta, młoda inteligencja opuściła miasto, zniknęły przestrzenie społeczne, społeczeństwo stało się zindywidualizowane, a aktywne obywatelstwo podupada. Istnieje jednak klasa średnia w procesie rozwoju obywatelskiego, która ma potencjalne możliwości, aby odbudować zaangażowanie społeczne.

KRÓTKI OPIS ORGANIZACJI

Fundacja Społeczności Eger została założona w 2021 roku przez 10 lokalnych mieszkańców z zamiarem uczynienia Eger bardziej przyjaznym miejscem do życia, gdzie społeczności prosperują, a lokalni mieszkańcy angażują się w sprawy lokalne. Trzy główne działania Fundacji to pozyskiwanie lokalnych funduszy, wspieranie lokalnych inicjatyw poprzez programy grantowe oraz budowanie społeczności. Ważnym celem jest budowanie mostów między sektorem prywatnym, publicznym i obywatelskim w Eger, aby generować współpracę.

OPIS PROBLEMU/KWESTII

Pomimo bogatego dziedzictwa kulturowego, silnej tożsamości i potencjału gospodarczego Eger, zaangażowanie społeczności i mieszkańców pozostaje słabe, a ludzie nie wierzą, że sami mogą podjąć działania na rzecz poprawy swojej społeczności lub miasta, w którym żyją. Kolejnym wyzwaniem jest to, że podziały polityczne znajdują również odzwierciedlenie wśród lokalnych mieszkańców. Dlatego potrzebne są inicjatywy, które łączą ludzi wokół wspólnych wartości i wspólnych spraw, umożliwiając im nawiązywanie kontaktów, budowanie społeczności i podejmowanie wspólnych działań w kwestiach dotyczących ich miasta.

OPIS NAJLEPSZEJ PRAKTYKI

Happy Street to program wsparcia sąsiedzkiego uruchomiony w 2023 roku przez Fundację Społeczności Eger. Opiera się on na prostym przekonaniu: lokalne społeczności stają się silniejsze, gdy ludzie spotykają się osobiście, poznają się i wspólnie zajmują się lokalnymi problemami. Program opiera się na podstawowym założeniu: to sami mieszkańcy najlepiej wiedzą, czego im brakuje,

czego potrzebują i co sprawiłoby, że ich ulica stałaby się „szczęśliwa”. Jeśli otrzymają niewielkie wsparcie, sami organizują działania, wdrażają je i tworzą jakość życia, jakiej pragną w swoim mikrośrodku.

Program zapewnia niewielkie i łatwo dostępne dotacje na inicjatywy sąsiedzkie, które umożliwiają spotkania, wspólne spędzanie czasu, dzielenie przestrzeni i wspólne działania. Może to być wspólny dzień gotowania, piknik na dziedzińcu, impreza uliczna, ogrodnictwo miejskie, a nawet niewielka akcja „upiększania” bloku mieszkalnego – chodzi o to, że program opiera się na prawdziwych, osobistych relacjach międzyludzkich. Sami mieszkańcy tworzą społeczność w oparciu o własne potrzeby, kształtując w ten sposób miasto bardziej przyjazne do życia. W ten sposób Happy Street stało się jednym z motorów lokalnej kultury obywatelskiej w Egerze: do 2025 roku doszliśmy do punktu, w którym entuzjastyczni lokalni aktywiści, którzy zorganizowali swoje pierwsze Happy Streets w pierwszym roku, teraz sami zarządzają programem jako wolontariusze Fundacji w ramach grupy roboczej.

To jest prawdziwy wpływ aktywnego uczestnictwa: lokalni mieszkańcy nie tylko się spotykają, ale także przejmują odpowiedzialność za swoją społeczność.

PROCES PROGRAMU HAPPY STREET

Zaproszenie do składania wniosków – na początku roku Fundacja Społeczności Eger ogłasza program dotacji Happy Street. Proces składania wniosków jest celowo uproszczony: zainteresowani mieszkańcy składają krótki list intencyjny, zazwyczaj jako niewielki zespół 2–3 osób, wyrażając chęć zorganizowania swojej ulicy, bloku mieszkalnego lub dzielnicy.

Wstępne spotkanie osobiste – wnioskodawcy są zapraszani na wspólne spotkanie, podczas którego poznają się nawzajem oraz zespół Fundacji. Przedstawiają swoje pomysły, motywacje, a osoby, które brały udział w programie w poprzednich latach, dzielą się swoimi doświadczeniami. To osobiste spotkanie ma kluczowe znaczenie dla podejścia Fundacji, budując zaufanie i poczucie wspólnoty, a wnioskodawcy cenią sobie ludzki charakter tego procesu.

Wsparcie wolontariuszy i mentoring – wolontariusze, którzy wylonili się z poprzednich inicjatyw Happy Street, wspierają nowych organizatorów w ramach ustrukturyzowanej grupy roboczej. Korzystając z listy kontrolnej, kierują planowaniem i realizacją projektów, utrzymują regularny kontakt z organizatorami, uczestniczą w wydarzeniach, pomagają w razie pytań i zarządzają administracją projektu. Zbierają również krótkie sprawozdania z doświadczeń i zdjęcia z każdego zakończonego wydarzenia.

Promocja i komunikacja – Każde spotkanie sąsiedzkie jest ogłaszane za pośrednictwem kanałów społecznościowych Fundacji, co zapewnia widoczność i zachęca do szerszego udziału w programie.

Podsumowanie roku – pod koniec roku organizatorzy wszystkich wydarzeń Happy Street są zapraszani na osobiste spotkanie, aby podzielić się doświadczeniami, zastanowić się nad wyzwaniem oraz przekazać opinie i sugestie dotyczące programu wsparcia. Ten krok wzmacnia również więzi między lokalnymi aktywnymi mieszkańcami oraz między Fundacją a osobami zaangażowanymi w poprawę sytuacji swojej najbliższej i szerszej społeczności.

Metodologia ta kładzie nacisk na osobiste interakcje, praktyczne wsparcie i ciągłe przekazywanie informacji zwrotnych, dzięki czemu program nie tylko finansuje lokalne inicjatywy, ale także wspiera aktywne i zaangażowane społeczności sąsiedzkie.

Linki

Treść niniejszej publikacji została opracowana w ramach projektu „Od Alp po Karpaty – wzmacnianie modeli zarządzania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów górskich w Europie Środkowej/Central Mountain”, wspieranego przez program **Interreg CENTRAL EUROPE**, współfinansowanego przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Udział węgierskiego partnera w projekcie jest współfinansowany przez **państwo węgierskie**. Projekt jest współfinansowany przez rządy Czech, Węgier, Polski i Słowacji w ramach Grantów Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego. Misją Funduszu jest promocja idei zrównoważonej współpracy regionalnej w Europie Środkowej.

PODZIĘKOWANIA

Jesteśmy głęboko wdzięczni wszystkim naszym partnerom i darczyńcom, którzy przyczynili się do powstania niniejszej publikacji i jej rozpowszechnienia. Projekt ten jest wspierany przez program **Interreg CENTRAL EUROPE**, współfinansowany przez **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego**. Informacje i opinie zawarte w niniejszej publikacji są opiniami autorów i nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska darczyńców, programu **Interreg CENTRAL EUROPE** oraz **Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego**.

Wszystkie treści dotyczące najlepszych praktyk zostały dostarczone przez naszych cennych partnerów ze społeczeństwa obywatelskiego, współpracujących na rzecz wzmocnienia społeczeństw obywatelskich **Euroregionu Karpackiego** (graniczących obszarów wiejskich Węgier, Rumunii, Słowacji, Polski i Ukrainy) poprzez **Platformę Społeczeństwa Obywatelskiego Karpat**.

Więcej informacji na temat **projektu społeczeństwa obywatelskiego w regionie karpackim**:

<https://www.karpatokalapitvany.hu/en/tartalom/carpathian-civil-society-platform>

www.karpatnet.com

www.karpatokalapitvany.hu

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

Central Mountains

Published in **2025**

Responsible editor, publisher: **Carpathian Foundation-Hungary**

